

POLİTİKA RAPORU

KIBRIS'TA BARIŞA YÖNELİK BEKLENTİLER: KKTC'DEKİ SEÇİMLERİN ETKİSİ

DR. CİHAN DİZDAROĞLU

EKİM 2020 - 016

POLİTİKA RAPORU

**KIBRIS'TA
BARIŞA YÖNELİK
BEKLENTİLER:
KKTC'DEKİ
SEÇİMLERİN ETKİSİ**

DR. CİHAN DİZDAROĞLU

EKİM 2020 - 016

YAZAR

Dr. Cihan Dizdaroğlu

IstanPol, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne bu çalışmanın hazırlanmasındaki katkılarında ötürü teşekkür eder.

DR. CİHAN DİZDAROĞLU

Dr. Cihan Dizdaroğlu, doktorasını Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Daha önce, 2017-2018 yılları arasında Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü ve 2009-2018 yılları arasında Uluslararası İlişkiler Konseyi'nde (UIK) Proje Koordinatörü olarak görev almıştır. Akademik ilgi alanları arasında Barış ve çatışma alışmaları, Kıbrıs, Gençlik, Eleştirel Güvenlik alışmaları, Türkiye-AB ilişkileri, Türk-Yunan ilişkileri özelinde Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu yer almaktadır.

Tüm hakları saklıdır. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü'nün izni olmadan bu çalışmanın hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz.

Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarlara ait olup, IstanPol ve Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin kurumsal görüşleriyle kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

GİRİŞ¹

Kıbrıslı Türkler, barış müzakerelerini yürütmesi için beşinci cumhurbaşkanını - yeni toplum liderini² - seçmeye hazırlanıyor. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) ilk olarak 26 Nisan'da yapılması planlanan³ ancak COVID-19 salgını nedeniyle ertelenen cumhurbaşkanlığı seçiminin 11 Ekim 2020'de gerçekleşmesi planlanıyor.

KKTC Anayasası'nın 99. maddesine göre, ilk tur oylamada herhangi bir adayın salt çoğunluğu elde edememesi halinde, 18 Ekim 2020'de en çok oy alan iki aday arasında ikinci tur seçimleri yapılacaktır. Cumhurbaşkanlığı seçiminin yanı sıra Yüksek Mahkeme'deki yargıt sayısının artırılması ile ilgili anayasa değişikliği için de eş zamanlı oy verme işlemi gerçekleştirilecektir.

Yaşları 37 ila 73 arasında değişen 11 erkek aday, seçimlerde yarışmak için Yüksek Seçim Kurulu'na başvuruda bulundu.⁴ Adayların seçim kampanyaları barış müzakerelerinin geleceği, Türkiye ile KKTC arasındaki ilişkiler, uzun süredir devam eden uluslararası ambargoların – özellikle ekonomi ve spor alanlarında – kaldırılması, Kıbrıslı Türklerin dünya ile diyalogunu artırmak ve kapalı Maraş'ın açılması konuları üzerine yoğunlaşıyor. Salgının Kuzey Kıbrıs'ta yaşamın hemen her alanında devam eden etkisi, ekonomi, eğitim, sağlık ve turizm vb. alanlarda yaşanan ağır iç sorunlar, koalisyon ortakları arasındaki anlaşmazlıklar ve cumhurbaşkanı ile hükümet arasındaki gerginlik vb. de adayların gündemini meşgul eden önemli konular arasında. Adayların halihazırda cumhurbaşkanı, başbakan, başbakan yardımcısı ve dışişleri bakanı, muhalefet partisi liderleri vb. kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde bu durum kaçınılmaz olarak nitelenebilir. Nitekim adaylar barış müzakereleri konusundaki vizyonlarını ayrıntılı olarak paylaşmaktansa iç sorunlar nedeniyle birbirlerini eleştirmeye devam etmektedir. Halbuki beş yıllık bir dönem için seçilecek

Adayların seçim kampanyaları barış müzakerelerinin geleceği, Türkiye ile KKTC arasındaki ilişkiler, uzun süredir devam eden uluslararası ambargoların – özellikle ekonomi ve spor alanlarında – kaldırılması, Kıbrıslı Türklerin dünya ile diyalogunu artırmak ve kapalı Maraş'ın açılması konuları üzerine yoğunlaşıyor.

cumhurbaşkanı yürütmede sınırlı yetkilere sahip olup, asıl yürütme yetkisi başbakanın başkanlık ettiği Bakanlar Kurulu'na aittir. İç siyasetteki çözüm bekleyen sorunlar nedeniyle odak noktasının çözümden ziyade bireysel seçim kampanyalarına kaydığı söylenebilir.

TABLO 1: CUMHURBAŞKANI ADAYLARI

Mustafa Akıncı, Cumhurbaşkanı*
Ersin Tatar, Başbakan ve Ulusal Birlik Partisi (UBP) lideri
Tufan Erhürman, Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) lideri
Kudret Özersay, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı, Halkın Partisi (HP) eski lideri*
Serdar Denktaş, Demokrat Parti (DP) eski lideri*
Erhan Arıklı, Yeniden Doğuş Partisi (YDP) lideri
Fuat Türköz Ciner, Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) lideri
Alphan Uz*
Arif Salih Kırdag*
Mustafa Ulaş*
Ahmet Boran*

*Bu isimler seçimlere bağımsız aday olarak katılıyor.

Şu anda hangi adayın önde olduğuna işaret eden güvenilir bir anket bulunmamakla birlikte artan aday sayısı da tahmin yapmayı güçleştirmektedir. Yerel düzeydeki tartışmalar, asıl rekabetin muhtemelen aşağıdaki tablonun en üstünde listelenen iki sol ve iki sağ aday arasında geçeceğine işaret etmekte. Ancak yine de seçime kadar daha uzun bir yol var ve mevcut sıralama her an değişebilir. Özellikle bazı adayların; salgına ve salgının ekonomi, eğitim ve sağlık üzerindeki etkilerine yönelik aldığı tedbirler konusunda yetersiz kalmasının yanı sıra kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş'ın oğlu ve kıdemli bir siyasetçi olan Serdar Denktaş'ın da denkleme girmesi bu ihtimali daha olası hale getiriyor. Benzer şekilde, salgının Kuzey Kıbrıs üzerindeki etkisini artırdığı göz önüne alındığında seçimlere düşük katılım ihtimali de tüm hesaplamaları değiştirebilir.

Bu politika raporun amacı, Kuzey'de cumhurbaşkanlığı seçimini kimin kazanacağını tahmin etmekten ziyade seçimin Kıbrıs'ta çözüme yönelik beklentileri ne ölçüde etkileyeceğini tartışmaktır. Bu çerçevede rapor, kısaca barış müzakerelerinde mevcut duruma odaklanarak başlamak ve ardından popüler adayların siyasi yönelimlerine ilişkin tartışmayla devam etmektedir. Üçüncü bölüm, seçimin barış müzakerelerine olası etkisine odaklanmakta ve sonuç bölümünde rapor ileriye dönük bazı önemli noktalara işaret etmektedir. Bu rapor, her iki tarafta da lider değişikliklerine odaklanmak yerine, Kıbrıs'ta olası bir çözüme uygun bir atmosfer yaratmak için daha kapsayıcı bir müzakere süreci oluşturmak yönünde zihniyet değişikliğine ihtiyaç duyulduğunu savunmaktadır.

Adaylar barış müzakereleri konusundaki vizyonlarını ayrıntılı olarak paylaşmaktansa iç sorunlar nedeniyle birbirlerini eleştirmeye devam etmektedir.

BARIŞ MÜZAKERELERİNDE MEVCUT DURUM

1968’de Beyrut’ta iki toplumun liderleri arasında barış müzakerelerinin başlamasının üzerinden 50 yıldan fazla zaman geçti. Her iki taraf da uzun süredir devam eden Kıbrıs sorunu-na BM gözetiminde kapsamlı bir çözüm bulabilmek için önemli zaman ve çaba harcadı. Son olarak, 2017’de İsviçre’de Crans Montana’da gerçekleştirilen girişim de başarısızlıkla sonuçlandı.

Her ne kadar BM Genel Sekreteri António Guterres başarısızlığın nedenlerini açıkça telafuz etmekte tereddüt etse de, daha sonraları medyaya da yansıdığı üzere, en belirgin neden güvenlik ve garantiler konusundaki anlaşmazlıklardır.⁵ Sonrasında BM Genel Sekreteri António Guterres, 25 Kasım 2019’da Berlin’de gayri resmi bir toplantıda tarafları bir kez daha toplamıştır. Ancak taraflar, müzakerelerin yeniden başlaması için henüz “referans şartları” konusunda anlaşabilmiş değildir. Genel Sekreter Guterres de son raporunda, her iki toplum liderini de “anlamlı ve sonuç odaklı müzakereler” için gerekli hazırlıkların koordinasyonunu sağlamaya çağırılmış ve beşli konferans yapma olasılığı üzerinde çalışma taahhütünü hatırlatmıştır.⁶

Kuzey’deki seçimler ile adanın iki kesimi arasında geçişleri olumsuz etkileyen salgın nedenleriyle müzakereler halihazırda bekleme durumundadır.⁷ Kıbrıs açıklarındaki enerji kaynaklarına yönelik sorunlar ve Doğu Akdeniz’de yaşanan gerilimler ise mevcut sorunlara yenilerini ekleyerek işleri daha da karmaşıklaştırmaktadır. Yine de bunlar uzun süredir gecikmenin temel ve yüzeysel nedenleri olsa da, asıl altta yatan sorun isteksizlik ve karşılıklı güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Her iki tarafta da bu isteksizlik ve şüphe devam ettiği müddetçe müzakere sürecindeki belirsizlik de devam edecektir.

*Kuzey’deki seçimler
ile adanın iki kesimi
arasında geçişleri
olumsuz etkileyen
salgın nedenleriyle
müzakereler
halihazırda bekleme
durumundadır.*

Kıbrıs sorununa yönelik müzakerelerin tarihi kaçırılan fırsatlar ve hayal kırıklıklarıyla doludur. Her girişim,

toplum liderleri arasındaki müzakere süreciyle birlikte ada genelinde umutların yeşermesine ve azalmasına neden olmaktadır. Geçen yıl yapılan bir ankette belirtildiği üzere, ankete katılan her 10 kişiden yedisinden daha fazlası (Kıbrıslı Rumların yüzde 67'si, Kıbrıslı Türklerin ise yüzde 78'i) halen bir çözümü arzuladığını belirtmektedir.⁸ Ancak, özellikle gençlere odaklanan başka bir araştırmanın da görüldüğü üzere, Kıbrıslı Rum gençlerin ezici çoğunluğu ve Kıbrıslı Türk gençlerin çoğu, müzakerelerin beyhude olduğu ve herhangi bir çözüm üretmeyeceğini düşünmekte.⁹ Siyasi irade eksikliği ve güvensizlik bu karamsarlığın temel nedenleri. Bu nedenle, en çözüm odaklı

Kıbrıslı liderlerin seçilmesi dahi kapsamlı bir çözüme işaret etmeyecektir; daha ziyade Kıbrıs gibi çatışmalardan etkilenen toplumlarda gerekli bir unsur olan güven inşasının devamını beraberinde getirecektir. Tersine bir

sonuç ise çözüm girişimlerini daha da zorlaştırabilir ve başarıya yönelik beklentileri azaltabilir. Dahası, her iki tarafa da olası bir başarısızlığın ardından karşı tarafı suçlanmak için somut bir neden sağlayacaktır.

En çözüm odaklı Kıbrıslı liderlerin seçilmesi dahi kapsamlı bir çözüme işaret etmeyecektir; daha ziyade Kıbrıs gibi çatışmalardan etkilenen toplumlarda gerekli bir unsur olan güven inşasının devamını beraberinde getirecektir.

Kıbrıs sorunu bir anlamda çok değişkenli bir denklemdir. Garantör ülkeler, BM ve AB de dahil olmak üzere çok sayıda farklı aktörün katılımı durumu daha da karmaşıklarıtmaktadır, ancak çözümün önündeki başlıca engel iki taraf arasında halen devam eden güvensizlik ve uzlaşma konusundaki isteksizliktir. Bu nedenle, elit seviyesinde sürecin aksamadan ilerlemesi için üçüncü tarafların - özellikle BM'nin - diyalogu kolaylaştırıcı kararlı giri-

şimlerine ihtiyaç vardır. Fakat bunun, aşağıdan yukarıya bir baskı mekanizması oluşturacak olan iki toplum arasında köprü kurma görevi gören bireysel ve toplumsal katkılarla da desteklenmesi gerekmektedir.

SEÇİMLERDEN SONRA MÜZAKERELER: ADAYLARIN SİYASİ YÖNELİMLERİ GERÇEKTE ÖNEMLİ Mİ?

Girişte de belirtildiği üzere, cumhurbaşkanlığı seçimi sağ ve sol görüşlü adaylar arasında geçecek. Kuzey Kıbrıs'ta yereldeki tartışmaların anlaşılacağı üzere adaylar, siyasi yönelimlerine göre iki bölgeyi, iki toplumlu bir federasyonu savunan sol görüşlü adaylar ile uluslararası tanınırlığı olan iki devletli çözümü savunan sağ görüşlü adaylar olarak ayrılabilir.

Ancak özellikle 2010-2015 yılları arasında KKTC'nin üçüncü cumhurbaşkanı olarak görev yapmış ve muhafazakar UBP'ye de liderlik etmiş olan, sağ ve muhafazakar aday Derviş Eroğlu'nun; 11 Şubat 2014'te Kıbrıslı Rum mevkidaşı Nicos Anastasiades ile siyasi eşitliğe dayalı iki bölgeyi, iki toplumlu federasyona dayanan yedi maddelik ortak bildiriye imzaladığı göz önüne alındığında, meselenin bu kadar basit ve keskin bir sınıflandırmadan daha karmaşık olduğu anlaşılacaktır. Buna ek olarak, kapsamlı bir çözüm için BM parametresi haline gelmiş olan iki bölgeyi, iki toplumlu federasyon fikri

Müzakerelerin iki oyunculu bir süreç olduğunun bilincinde olan tüm adaylar, Kuzey'deki lider değişiminin bu çıkmazdan kurtulmak konusunda tek başına yetersiz olduğunun da farkındadır.

Rauf R. Denktaş'ın müzakerelere liderlik ettiği 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmalarına kadar uzanmaktadır.¹⁰

Bu nedenle ne sol ne de sağ kanattan adaylar barış müzakereleri konusunda açıkça vizyonlarını ifade edebilmektedir; bunun yerine muğlak kavramlara vurgu yaparak konuyu geçiştirmektedir. Aşırı sağcı Yeniden Doğuş Partisi adayı Erhan Arıklı'nın iki bölgeyi, iki toplumlu federasyona açıkça karşı çıktığı açıklaması¹¹ dışında, adayların hiçbiri olası barış görüşmelerinde iki bölgeyi, iki toplumlu federasyon se

da anlaşılacağı üzere hiçbir aday, müzakere masasını nasıl kuracakları ve kapsamlı bir çözüme nasıl ulaşacakları konusunda Kıbrıslı Türklerin ilgisini çekebilecek çığır açıcı bir seçim kampanyası sun(a)mamaktadır. Müzakerelerin iki oyunculu bir süreç olduğunun bilincinde olan tüm adaylar, Kuzey'deki lider değişiminin bu çıkmazdan kurtulmak konusunda tek başına yetersiz olduğunun da farkındadır. Bu doğrultuda Güney'de de ciddi bir değişim ihtiyacı olduğu ortadadır. Ancak, çözüme giden yolu açacak tüm siyasi faktörlerin bir araya gelmesini beklemek, geçtiğimiz on yılların gösterdiği üzere sonu gelmeyen bir süreçtir. Neden bir zihniyet değişikliği gerektiğinin ayrıntılarına girmeden önce, seçimde favori görülen adayların siyasi yönelimlerini incelemek yerine olacaktır.

MUSTAFA AKINCI

73 yaşındaki mevcut cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı, Nisan 2015'te seçimleri kazandığında çözüme yönelik umutlarını artırmıştı. Zafer mitinginde yaptığı konuşmada, barış anlaşmasına odaklanacağı taahhütünde bulunarak, "bu ülkenin artık daha fazla zaman kaybetmeye tahammülü yoktur. ... Sayın Anastasiades ile aynı yaş kuşağına aitiz. Eğer biz de çözemezsek, bizden sonraki kuşakların çözmesi daha da zor olacaktır" ifadesini savunmuştur.¹² Crans Montana sürecinde görüldüğü üzere, Akıncı çözüme ulaşmak için elinden geleni yapmış fakat Anastasiades'in güçlü itirazları nedeniyle süreç sonuçsuz kalmıştır.¹³ Başarısızlıkla sonuçlanan son girişiminin ardından Akıncı, Kıbrıslı Rum mevkidaşıyla görüşmelere devam edebilmek için üç sene uğraşa da herhangi bir sonuç elde edememiştir. Kıbrıs Türk toplumu, herhangi bir somut kazanım elde edemediği, Kıbrıs Rum tarafına toprak düzenlemelerine ilişkin bir harita sunarak taviz verdiği, müzakerelere devam edemediği, Kıbrıslı Türkleri uluslararası arenada temsil etmek için çabalamadığı ve özellikle Türk hükümeti ile ilişkilerine zarar veren açıklamalar yaptığı gerekçeleriyle Akıncı'nın özellikle Crans Montana sonrası dönemdeki performansını şiddetle eleştirmiştir.¹⁴ Ancak, müzakerelerdeki çıkmaza rağmen, Mustafa Akıncı çok sayıda güven artırıcı önlem konusunda ciddi ilerlemeler kaydetmiştir.¹⁵

BM parametreleri ve 11 Şubat 2014 tarihli Ortak Açıklamada öngörüldüğü üzere, iki bölge, iki toplumlu federasyona verdiği güçlü destekle Akıncı halen daha

en popüler adaylar arasındadır ve ilk turu geçmesi beklenmektedir. Bağımsız aday olan Akıncı, federasyon dışındaki seçeneklerin statükoyu güçlendireceği ve temelli ayrılık sürecini hızlandıracağını düşünmektedir. Bu konudaki tavrı kendisinin konuyla ilgili son açıklamalarından birinde de açıkça görülmektedir: "Kıbrıs'ta neyin mümkün olduğu ortadadır. BM parametrelerinden başka bir yol göremiyorum. Bazı arkadaşlar, AB içinde iki bağımsız devlet veya konfederasyon olabileceğini savunarak, federal bir çözüm olasılığının olmadığını öne sürüyor. Böyle bir seçenek yok."¹⁶ Akıncı'nın yeni kampanyası dört boyutlu siyaset etrafında şekillenmektedir: "çözüm odaklı siyaset", "ülke sorunlarına duyarlılık", "Türkiye ile karşılıklı saygıya dayalı ilişki" ve "bağımsız ve tarafsız cumhurbaşkanlığı".¹⁷ Mustafa Akıncı seçilmesi halinde, büyük olasılıkla önceliği, elbette mevkidaşının da istemesi halinde, müzakerelerin yeniden başlatılmasına odaklanmak olacaktır. Fakat Mustafa Akıncı'nın bu sefer neyin farklı olacağına veya ikinci dönem için yeniden seçilirse mevkidaşını anlamaya varmaya nasıl ikna edeceğine dair herhangi bir ayrıntı vermediğini belirtmekte fayda vardır.

ERSİN TATAR

60 yaşında olan Ersin Tatar, Ulusal Birlik Partisi'nin (UBP) Halkın Partisi (HP) ile koalisyon kurmasının hemen ardından 22 Mayıs 2019'da KKTC başbakanı oldu. Başlarda seçimlerde aday olmayacağına dair açıklamalar yapmışken,¹⁸ sonunda partisinin de desteğiyle aday olmaya karar vermiştir. Hatta HP ile koalisyon kurarken, HP'nin eski lideri Kudret Özersay'ın ortak aday olarak gösterilmesini desteklediğine ilişkin haberler arasında geniş yer bulmuştur.¹⁹

Ersin Tatar ile sağcı ve muhafazakar UBP partisi, terchen AB içinde egemen eşitliğe dayalı bir çözüm desteğiyle bilinmektedir. "Federasyondan başka alternatif yoktur" fikrine şiddetle karşı çıkarak özellikle iki egemen devlet dahil olmak üzere bir dizi çözüm alternatifinin değerlendirilmesini savunmaktadır.²⁰ Tatar, federal çözüm fikrinin 1977'den beri çözüme yönelik herhangi bir potansiyel sunamayarak artık tüketildiğini savunmaktadır ve Kıbrıslı Rumlar ile anlaşmaya varmak için bazı şartlar öne sürmektedir. Bunlar arasında, Kıbrıslı Rumların işbirliğine yönelik düşüncelerinde olası değişiklik-

leri gözlemek için hidrokarbon konusunda geçici bir özel komite kurulması yer almaktadır; ancak komite ile somut bir ilerleme kaydedilmesi halinde ucu açık olmayan yeni, öngörülebilir, gerçekçi ve sonuç odaklı bir süreç başlatmanın mümkün olabileceğini savunmaktadır. Kısaca, bir çözüme ancak iki eşit devlet temelinde ulaşılabileceğini savunmaktadır.²¹ Ayrıca KKTC'nin uluslararası siyasette statüsünün ve tanınırlığının artması için mücadele edeceği vaadinde bulunmaktadır.

Ersin Tatar'ın savunduğu iki devletli çözüm her ne kadar Kıbrıslı Türklerin çoğunun yıllardır desteklediği bir duruşu yansıtsa da,²² KKTC'nin kurulduğu 1983'ten bu yana bunu başarmak mümkün olamamıştır. Sonuç olarak, Tatar'ın seçim kampanyasında ne uluslararası toplumun desteği olmadan bunun nasıl başarılı olacağı, ne de AB'ye katılım için gereken yol haritasının ana hatları sunulmamaktadır. "Yeni bir vizyon, yeni bir gelecek" başlıklı seçim kampanyası dört ana tema etrafında şekillenmektedir: "Kıbrıs sorunu", "cumhurbaşkanının örnek olması", "sorunların çözümünde etkin rol oynamak" ve "halka yönelik açık-kapı politikası ve ödüllendirme". Ancak bu temalar altındaki vaatleri muğlaktır ve bu kampanya dönemine "bahsedilen konularla ilgili daha geniş açıklamalar yapılacak ve ayrıntılı seçim bildirgemiz halkımıza sunulacaktır" denilerek de yansıtılmaktadır.²³

TUFAN ERHÜRMAN

50 yaşında olan Tufan Erhürman, 2016'dan beri KKTC'nin en eski siyasi partisi olan sol yelpazeden Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin (CTP) lideri olarak görev yapmaktadır. Daha önce Şubat 2018 ile Mayıs 2019 arasında dört partili koalisyon hükümetinin başbakanı olarak görev yapmıştır. Seçimde umut vaat eden bir aday olarak, siyasi eşitliğe dayanan iki bölge, iki toplumlu federasyona dayalı bir çözümden yanadır. BM parametreleri doğrultusunda federal bir çözüme ulaşma konusundaki kararlılığıyla bilenen CTP, Nisan 2004'te Annan Planı referandumu sırasında "evet" kampanyasında da aktif rol oynamıştır. Akademiyen ve hukukçu geçmişi ile Erhürman, 2008-2010 yılları arasında ikinci cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ın müzakere ekibinde yer alarak Kıbrıs barış görüşmeleri konusunda deneyim kazanmıştır.

Tufan Erhürman, kapsamlı bir çözüm için genişletilmiş bir ekiple yurt içinde ve dışında çok çalışacağını sözünü vermektedir. "Başmüzakereci" olarak cumhurbaşkanının, "müzakerelerin durması durumunda dahi oturup bekleme lüksüne sahip olmadığını" savunmaktadır: "Cumhurbaşkanı, hem Kıbrıs sorunu ile ilgili müzakereleri sonuca ulaştırmak için uğraşacak, hem de iç meselelerle yakından ilgilenecek, hem içeride hem dışarıda liderlik edecek."²⁴ Ayrıca, BM Genel Sekreteri'nin raporlarındaki açık uçlu olmayan "sonuç odaklı" bir müzakere sürecine de atıfta bulunmaktadır.

İç siyasette Bakanlar Kurulu ile uyumlu bir cumhurbaşkanı liderliğinin gerekliliğini vurgulayarak, ülke ekonomisinin, sporunun, kültürünün ve sanatının dünyaya açılması için özveri ve azim ihtiyacına vurgu yapmaktadır.²⁵ Ayrıca, Türkiye, AB ve dünyanın geri kalanı ile hemen her uluslararası ortamda sürekli diplomatik ilişkilerin önemini savunmaktadır. Nispeten genç bir politikacı olan Tufan Erhürman enerjik olmasına rağmen diğer adaylar gibi, açıklamaları daha somut meselelere odaklanmaktan ziyade genel temalar etrafında dönmektedir. İronik şekilde, seçmenlerin neden Mustafa Akıncı yerine kendisini seçmesi gerektiğini de açıkça vurgulamamaktadır.

KUDRET ÖZERSAY

47 yaşındaki Kudret Özersay, Şubat 2018'den beri başbakan yardımcısı ve dışişleri bakanı olarak görev yapmaktadır. 2015'teki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bağımsız aday olarak yarışmış ve yüzde 21.2 oy alarak oldukça iyi bir performans göstermiştir. Uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk alanlarında akademik geçmişe sahip olan Özersay, 2002 yılından bu yana müzakere heyetlerinde görev almış ve Mustafa Akıncı dışındaki önceki tüm cumhurbaşkanları ile çalışmıştır. 2010-2012 yılları arasında üçüncü cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu'nun özel temsilcisi olarak atanmış ve 2014-2015 yılları arasında Kıbrıs Türk toplumu için başmüzakereci görevini yürütmüştür. 2016'da Halkın Partisi'nin (HP) kurulmasının önünü de açan, özellikle yolsuzlukla mücadeleyi hedef alan sivil toplum hareketi (Toparlanıyoruz) ve şeffaf ve hesap verebilir siyaseti destekleme kampanyalarıyla Kıbrıslı Türkler arasındaki popülaritesi artmıştır. HP, 2018 parlamento seçimlerindeki yüzde 17.8 oyuyla en

yüksek oy alan üçüncü parti olmuş ve meclisteki dokuz sandalyesiyle dört partili koalisyon hükümetinde yer almıştır.

Ancak, HP'nin Mayıs 2019'da koalisyon hükümetinden çekilmesi ve UBP ile yeni bir hükümet kurması, Özersay'ın şeffaflık konusundaki samimiyetine yönelik ciddi eleştirileri beraberinde getirmiştir. Yeni koalisyon ortakları arasında çeşitli konularda yaşanan keskin anlaşmazlıklar da itibarına önemli ölçüde zarar vermiştir.²⁶ Bağımsız aday olmak için parti liderliğinden istifa eden Özersay, prensip olarak federal bir çözüme karşı çıkmadığını, ancak koşulların henüz böyle bir çözüme uygun olmadığını vurgulayarak işbirliğine dayalı bir çözüm modeli sunmaktadır.²⁷ Kıbrıs sorununa ilişkin bu yeni vizyonu, iki bölge, iki toplumlu federasyon üzerine yürütülen uzun süreli müzakerelere yönelik eleştirileri üzerine şekillenmiştir.

Kampanyası dört ana tema etrafında şekillenmektedir: “çok yönlü ve proaktif bir dış politika”, “çözüm için işbirliği”, “toplumsal barış” ve “cumhurbaşkanlığında yeni yapılanma”.²⁸ Özersay, Kıbrıslı Rumların güç ve doğal kaynakların paylaşımına ilişkin kayıtsız tutumuna yanıt olarak, turizm, enerji ve ticaret de dahil olmak üzere çeşitli konularda ilerleme sağlayabilmek için ikili işbirliği girişimlerinin artırılmasını önermektedir.²⁹ Bu bağlamda, küçük işbirliği girişimleri karşılıklı bağımlılığı artıracak ve iki taraf arasında kapsamlı bir çözüme yol açacaktır. Bununla birlikte, taraflar bu konularda etkin şekilde koordinasyon ve işbirliği sağlayamazlarsa, özünde paylaşım gerektiren bir model olan iki bölge, iki toplumlu federasyona yönelik çabalara odaklamanın gerçekçi olmadığını savunmaktadır. Kısacası, bu fikir üstü kapalı olarak kademeli iki devletli çözüme atıfta bulunmaktadır. Bu konudaki tutarlı duruşunu uluslararası topluma net bir şekilde açıklayarak bu fikri geliştirmeyi taahhüt etmektedir.

Nispeten genç bir aday olan Özersay'ın vizyonu, özellikle Güney'in Kuzey'deki mevcut bakanlıkları, kurumları veya siyasi organları tanımazken mevkidaşlarını bu konularda işbirliği yapmaya nasıl ikna edeceğine dair ayrıntılar içermemektedir. Bu, eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği, insani ilişkiler ve çevre dahil olmak üzere bir dizi konuda başmüzakerecinin yetkisi altında 12 iki-toplumlu teknik komitenin³⁰ oluşturulmasının temel nedenlerinden de

biridir. Bu teknik komiteler anayasaya uygun şekilde oluşturulmuş siyasi kurumlara eşdeğer kabul edilemede, çalışmalarını iki taraf arasındaki işbirliğinin geldiği aşamayı göstermektedir.

SERDAR DENKTAŞ

61 yaşında olan Serdar Denktaş, ilk kez milletvekili seçildiği ve İçişleri, Köyşleri ve Çevre Bakanı olduğu 1990 yılından bu yana çeşitli siyasi pozisyonlarda görev yapmış tecrübeli bir siyasi figürdür. Son olarak Şubat 2018 ile Mayıs 2019 arası dönemde dört partili koalisyonda maliye bakanı ve siyasi yelpazenin sağındaki Demokrat Parti'nin (DP) lideri olarak görev yapmıştır. Nisan ayındaki ilk tur seçimlerde aday olmamış olsa da, bağımsız aday olarak bu seçimlerde yarışmak üzere kampanya çalışmalarına başlamıştır. Siyasi kariyerinin yanı sıra, KKTC'nin kurucu cumhurbaşkanı ve babası Rauf R. Denktaş nedeniyle de Kıbrıslı Türkler arasında saygı gören popüler bir siyasidir. Annan Planı müzakereleri sırasında 2003-2007 yılları arasında dışişleri bakanı olarak görev yaptığı için Kıbrıs barış müzakerelerinde de ilk elden deneyime sahiptir.

Cumhurbaşkanının çözüme giden başka bir yol izlemek için müzakere etmesi gerektiğini savunmaktadır: “Önce oturup bu konuştuğumuz sorundan başka bir raya geçelim. Bu ray KKTC'nin tanıtılması diye ortaya çıksam beş yılda bunu başaramayacağımız ortada. Anastasiades'in geçmişte ortaya attığı şeyde de çok zayıf bir ortak hükümet ama güçlü bir federal bir devletten bahsediliyor. Bunu ortaya attı ve geri çekti. Şimdi kendi sözünü kendisine satma dönemini başarabilecek miyiz?”³¹ Ayrıca, halkı federal bir çözümlerle sınırlamayacağını vaat etmektedir. Serdar Denktaş, toplumdaki itibarı, Ersin Tatar ve Kudret Özersay'ın salgınla mücadele tedbirlerindeki olumsuz performansları ve UBP'deki iç anlaşmazlıklar göz önünde bulundurulduğunda sağ kanattaki adaylar arasında oyun değiştirici bir niteliğe sahip. Ancak kampanyasından Kıbrıslı Rumların şiddetle karşı çıktığı bir seçeneğe Rum mevkidaşını nasıl ikna edeceği net olarak anlaşılmemektedir. Sol adaylar arasında gözlemlendiği üzere, sağ adayların da hiçbiri seçmenlerin neden diğer sağ adaylar yerine kendilerini seçmeleri gerektiğine dair herhangi bir detay sunmamaktadır.

BARIŞ BEKLENTİLERİ VE ZİHNİYET DEĞİŞİKLİĞİ İHTİYACI

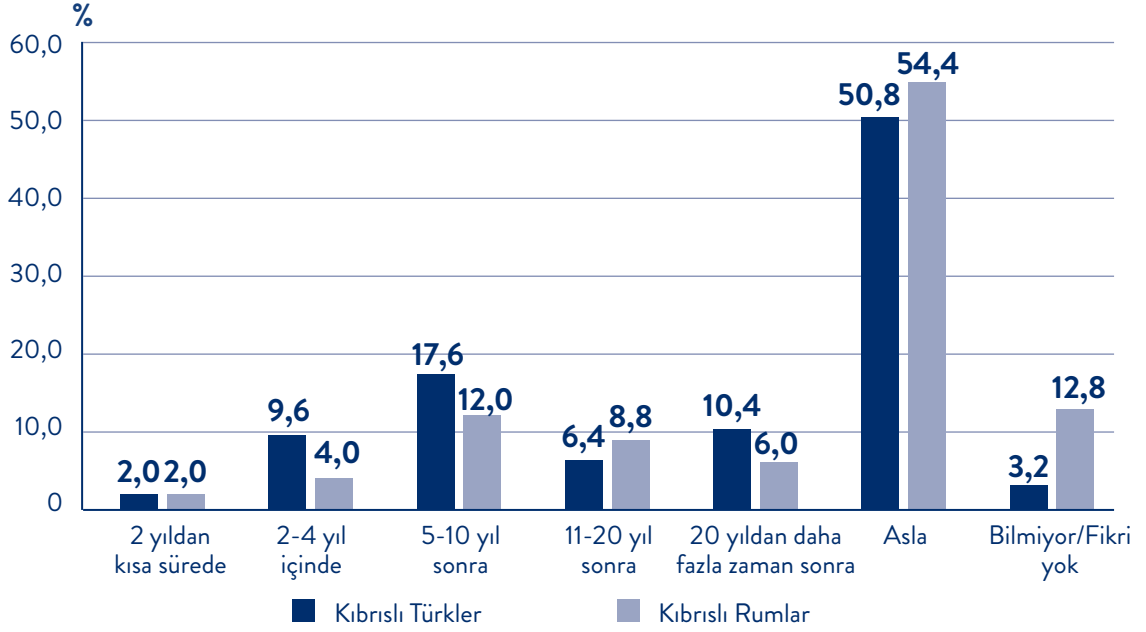
Kıbrıs sorunu ile Kıbrıs Rum ve Türk toplum liderleri arasındaki barış müzakereleri, sonu gelmeyen bir hikaye olarak tanımlanabilir. Kıbrıs'ta müzakereler “kapalı kapılar ardında”, “elitler seviyesinde” ve “her konu üzerinde anlaşmaya varıncaya dek hiçbir konu üzerinde anlaşılmamış olması” formatında devam ettiği sürece, her iki kesimdeki toplum liderlerinde yaşanacak değişimlerin barış beklentileri üzerindeki etkisi de sınırlı kalacaktır.

Bu format, 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmalarından öngörüldüğü üzere iki bölgeyi, iki toplumlu federasyona dayalı bir devlet oluşturmayı hedefleyerek yıllardır devam etmektedir. Burada sorun BM parametrelerinden ziyade, toplum liderlerinin yıllardır devam eden “güven” ve “kararlılık” eksikliğindedir.³² BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs misyonuyla ilgili son raporunda da belirtildiği üzere, her iki tarafın da halen daha 716 (1991)³³ sayılı kararın 4. paragrafı dahil olmak üzere ilgili Güvenlik Konseyi kararlarında belirtildiği şekilde iki bölgeyi, iki toplumlu bir federasyona ve siyasi eşitliğe dayalı bir çözüme ulaşma konusundaki bağlılıklarını ve kararlılıklarını yeniden teyit etmelerine gerek duyulmaktadır. Bu seçeneğin, iki tarafın öncelikli tercihlerini yansıtmadığı düşünüldüğünde, taraflar anlaşılır bir şekilde müzakereleri arzu ettikleri bir seçenekten başlatmak konusunda ısrar etmektedir. Kıbrıslı Rumların esas olarak üniter bir devleti desteklemesi ve Kıbrıslı Türklerin de uluslararası alanda tanınan iki ayrı devletten yana olması nedeniyle Kıbrıslı Rumlar ve Türklerin anlaşmazlık içinde olduğu bilinen bir gerçekliktir. Ancak çözüme ulaşmak için, BM Genel Sekreteri António Guterres'in de önerdiği gibi, “karşılıklı uzlaşma yoluyla ortak zemin arama”³⁴ kararlılığına olan ihtiyaç halen daha varlığını sürdürmektedir.

Geçtiğimiz yirmi yıl içinde, Kıbrıslı Rumlar önce Nisan 2004'te yüzde 76'lık bir oranla bugüne kadarki en

Kıbrıs'ta müzakereler “kapalı kapılar ardında”, “elitler seviyesinde” ve “her konu üzerinde anlaşmaya varıncaya dek hiçbir konu üzerinde anlaşılmamış olması” formatında devam ettiği sürece, her iki kesimdeki toplum liderlerinde yaşanacak değişimlerin barış beklentileri üzerindeki etkisi de sınırlı kalacaktır.

kapsamlı çözüm planı olan Annan Planı'nı reddetmiş ve sonrasında ise Crans Montana'daki müzakereler Temmuz 2017'de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.³⁵ Tüm

GRAFİK 1: KIBRIS SORUNUNUN TAHMİNİ ÇÖZÜM ZAMANI³⁵

Kıbrıslı gençlerin karamsarlığının yanı sıra tarafların çözüme ulaşma konusundaki isteksizliği, her iki tarafta da siyasi partiler ve medyada daha milliyetçi bir söylemi tetiklemektedir.

bu başarısızlıklar Kıbrıslıların nihai bir çözüm konusundaki umutlarını da azaltmıştır. Aşağıdaki grafik Kıbrıslı gençlerin Kıbrıs sorununun ne zaman çözüleceğine dair beklentilerini göstermektedir. Buna göre, hem Güney hem de Kuzey'de Kıbrıslı gençlerin yarısından fazlası sorunun asla çözülemeyeceğini düşünmektedir.

Kıbrıslı gençlerin karamsarlığının yanı sıra tarafların çözüme ulaşma konusundaki isteksizliği, her iki tarafta da siyasi partiler ve medyada daha milliyetçi bir söylemi tetiklemektedir. Kıbrıs Türk siyasetinde ve medyasında son birkaç yıldır iki devletli çözüm hakkındaki açıklamaların artması, kapalı Maraş'ın açılmasıyla

ilgili tartışmalar, iki bölgeyi, iki toplumlu federasyonu destekleyen cumhurbaşkanı adaylarına yönelik sert eleştiriler ve Kıbrıs etrafındaki açık denizlerdeki doğal kaynaklarından kaynaklanan gerilimler, tüm bu hayal kırıklıklarının yansımasıdır.

Bugüne kadar birkaç jenerasyon yetişkin, Kıbrıs'ı yeniden birleştirmeyi denemiş ve başarısız olmuştur. Bu, daha kapsayıcı bir müzakere formatına yönelik bir düzenlemeye gidilmesinin gerektiği yönünde değerlendirilebilir, böylesi bir format her iki toplumda da çözüm için destekleyici bir ortamın oluşmasını sağlayacaktır. Her iki toplumdan liderler, elit seviyesinde bir çözüme ulaşmanın toplumlarının tüm ihtiyaçlarına

Her iki toplumdan liderler, elit seviyesinde bir çözüme ulaşmanın toplumlarının tüm ihtiyaçlarına cevap vereceği ve bu çözümün otomatik olarak kabul göreceği varsayımıyla hareket etmektedir. Ancak çözüme ulaşmak ve uygun bir atmosfer yaratmak için her iki toplumda da aşağıdan yukarıya bir dönüşümün gerçekleşmesi gerekmektedir.

cevap vereceği ve bu çözümün otomatik olarak kabul göreceği varsayımıyla hareket etmektedir. Ancak çözüme ulaşmak ve uygun bir atmosfer yaratmak için her iki toplumda da aşağıdan yukarıya bir dönüşümün gerçekleşmesi gerekmektedir. Halihazırda çok sayıda akademik çalışma; kadınları³⁷ ve gençleri içeren daha kapsayıcı,³⁸ zaman içinde ilerleme kaydedilmesine odaklanan aşamalı bir yaklaşım ve her iki toplum tarafından da kabul edilebilir bulunacak çözüm önerilerine dayanan müzakere süreçleri önermektedir. Bu rapor da kilit aktörlerin farklı sonuçlar elde

edebilmek için geleneksel ve rutin girişimlerin ötesine geçmesini önermektedir. Aksi takdirde taraflar, Kıbrıs Türk toplumunun yeni liderinin Kıbrıs Rum toplumu lideri Nicos Anastasiades'in görev süresi sona ermeden

önce değişimi tetikleyip tetiklemeyeceğini, bir sonraki Kıbrıslı Rum liderin çözüme ulaşmak konusunda istekli olup olmayacağını, mevcut veya gelecekteki BM Genel Sekreterlerinin liderleri buluşmaya teşvik edip etmeyeceğini ve ilgili tarafların çıkarlarının bir anlaşmaya varmak konusunda uyumlu olup olmayacağını görmek için beklemeye devam edecektir. Sürdürülebilir barışı sağlamak, uzun vadeli bir kararlılık, ciddi bir gündelik çaba ve siyasi liderlerin cesur hamlelerini gerektirir.

daha geniş toplum kitleleri arasında sürekli bir iletişim bağının kurulması bu süreçte liderlerin işini kolaylaştıracaktır. Kıbrıslıların sıklıkla söylediği gibi, niyet varsa, her zaman bir yol vardır.

Sürdürülebilir barışı sağlamak, uzun vadeli bir kararlılık, ciddi bir gündelik çaba ve siyasi liderlerin cesur hamlelerini gerektirir.

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Kuzey'deki cumhurbaşkanlığı seçimi, Kıbrıs'ta barış beklentisini eleştirel bir şekilde sorgulamak isteyenler için güncel bir tartışma olanağı sağlamaktadır. Yerel düzeydeki tartışmalar siyasetteki çıkmaza ve bir değişim gerekliliği konusuna işaret etmektedir. Aşağıdaki noktalar, tarafların mevcut durum ve olası gelişmeler üzerine düşünceleri için bir başlangıç paketi sunmaktadır:

- Tamamı erkek olan adayların açıklamalarından görüldüğü üzere, adayların hiçbiri müzakerelerin mevcut durumuna yönelik çığır açıcı bir yaklaşım sunmamaktadır. Adayların tamamı, özellikle iki bölge, iki toplumlu federasyon ve küçük farklılıklarla iki devletli çözüme odaklanan klişe çözüm seçeneklerini tekrarlamaktadır. Hiçbir aday bu konudaki ayrıntılı yol haritasını kamuoyuyla paylaşmamıştır. Görünüşe göre adaylar seçmenlerinin koşulsuz desteğine inanmaktadır, ancak özellikle Kıbrıslı gençler siyasetlerin ve siyasi partilerin Kıbrıs'ta değişime yol açma yeteneklerine dair güven duymamaktadır.³⁹

- Kuzey Kıbrıs'taki lider değişikliği tek başına çıkmazdan kurtulmaya yetmeyecektir. Halihazırda Kıbrıslı Türkler, hem Annan Planı hem de Crans Montana süreçlerinde çözüme yönelik isteklilikleri-

ni ortaya koymuşlardır ki bu, Kıbrıs Rum tarafında bir değişimin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Cumhurbaşkanı Nicos Anastasiades, çözüme ulaşmak için ortak bir zemin bulma konusundaki isteksizliğini halihazırda ortaya koymuştur, dolayısıyla görev süresi dolmadan çözüm için taviz veren lider olarak hatırlanmak istemeyecektir.

- Kıbrıs sorununun çözümü, uzun zamandır toplum liderlerinin istekliliğine/ keyfiyetine bağlı kalmıştır. Barış beklentilerinin, tüm ilgili aktörleri içeren çok sayıda değişkenin uyumuna sıkı sıkıya bağlı olduğu da görülmektedir. Bu kalıbı kırmak için, daha kapsayıcı bir üslup benimseme konusunda bir zihniyet değişiminin yaşanması gereklidir.

Aksi takdirde taraflar, müzakereleri ve sorunun olası sonuçlarını ertelemek için salgın, seçim döngüsü, ada çapındaki gerilimler gibi bahaneler sunmaya devam edeceklerdir.

Bu süreç sürekli devam eden bir kararlılık ve özveri gerektirdiğinden, elitler ile toplumun geri kalanı arasında daimi bir ilişki ağı kurmak, toplumların süreç üzerindeki etkisini ve baskısını da artıracaktır.

- Kadınları ve gençleri de dahil edebilen kapsayıcı bir barış süreci, her iki toplumda da aşağıdan yukarıya bir dönüşümü tetikleyecek ve elit düzeydeki, kapalı kapı ardındaki müzakereleri daha geniş bir kamuoyunun katılımına açacaktır. Bu süreç sürekli devam eden bir kararlılık ve özveri gerektirdiğinden, elitler ile toplumun geri kalanı arasında daimi bir ilişki ağı kurmak, toplumların süreç üzerindeki etkisini ve baskısını da artıracaktır.
- Çözümün önündeki başlıca engeller, iki taraf arasındaki güvensizlik ve tarafların uzlaşma konusundaki isteksizliğidir. Özellikle, çözüm karşıtı bir adayın seçilmesi, bugüne kadar ki girişimleri daha da zorlaştırabilir ve zaten kırılğan olan umutları iyice azaltabilir. Bu nedenle, müzakere sürecini kolaylaştırmak adına üçüncü tarafların - özellikle BM'nin - sürekli girişimleri, süreci ilerletmek ve liderleri buluşmaya teşvik etmek için zorunludur. Ancak, her iki taraftaki toplum liderlerinin bu girişimlerin sonsuz olmayabileceğini de akıllarında tutmaları gerekmektedir.

NOTLAR

- 1 Bu politika raporun orijinalı, 18 Eylül 2020 tarihinde İngilizce olarak İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü internet sitesinde yayımlanmıştır. İngilizce aslından Türkçe'ye Merve Fidan tarafından tercüme edilmiştir.
- 2 BM Güvenlik Konseyi'nin 649 (1990) sayılı Kararı uyarınca, hem Kıbrıs Rum hem de Kıbrıs Türk toplumları, her iki taraftaki siyasi yapılara atıfta bulunulmadan "çesit temelde" müzakerelere katılmışlardır. Bu nedenle, BM belgeleri cumhurbaşkanlarından ziyade iki topluma ve "toplum liderlerine" hitap etmektedir. Bkz. "UNSC Resolution 649 (1990)," 1990; Ayrıca bkz., Birol A. Yeşilada ve Ahmet Sözen, "Negotiating a Resolution to the Cyprus Problem: Is Potential European Union Membership a Blessing or a Curse?," *International Negotiation* 7, no. 2 (2002): 261–85.
- 3 Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) tanıyan tek ülkedir. Mustafa Akıncı KKTC Cumhurbaşkanı olarak görev yapmaktadır ve yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar onu Kıbrıslı Türklerin toplum lideri olarak tanımaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti (Türkiye tarafından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olarak anılmaktadır), uluslararası alanda tüm adayı yöneten siyasi kurum olarak tanındığından, Kıbrıs'ın tamamı bir AB üye devleti olarak kabul edilmektedir. Ancak, *AB mühtesebatı*, Kıbrıs sorununa ilişkin siyasi bir çözüm bulunana kadar Kuzey Kıbrıs'ta askıya alınmıştır (bkz. Katılım Anlaşması'nın 10. Protokolü).
- 4 "Adaylar Başvurdu, Seçim Süreci Resmen Başladı", *Yeni Düzen*, 4 Eylül 2020, <http://www.yeniduzen.com/adaylar-basvurdu-secim-sureci-resmen-basladi-131084h.htm>
- 5 Bkz., Ioannis N. Grigoriadis, "Cyprus Negotiations Thwarted by Issues on Security and Guarantees", *Stiftung Wissenschaft und Politik Comments*, Temmuz 2017, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2017C28_gri.pdf; Makarios Drousiotis, "Anastasiades got his way in Crans-Montana," *Cyprus Mail*, 9 Şubat 2020, <https://cyprus-mail.com/2020/02/09/anastasiades-got-his-way-in-crans-montana/>; Makarios Drousiotis, "Turkey, Guarantees and the Last Supper," *Cyprus Mail*, 16 Şubat 2020, <https://cyprus-mail.com/2020/02/16/turkey-guarantees-and-the-last-supper/>.
- 6 BM Güvenlik Konseyi, "Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus," S/2020/685, 13 Temmuz 2020.
- 7 Cihan Dizdaroğlu, "A Common Enemy for a Divided Cypriot Society," *UIK Panorama*, 11 Nisan 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/11/a-common-enemy-for-a-divided-cypriot-society/>.
- 8 Dünya Bankası ve AB, "The Pulse of Reunification: Thinking Behaviorally in Cyprus," 2019, <https://www.abbilgi.eu/en/assets/docs/eu-funded-wb-survey-the-pulse-of-reunification-may-2019.pdf>.
- 9 Cihan Dizdaroğlu, *Moving Beyond Soliloquy: Youth Perceptions on Politics, Peace and Inter-Communal Contacts* (Nicosia: Friedrich-Ebert-Stiftung Cyprus and PRIO Cyprus Centre, 2020).
- 10 Ahmet Sözen, "A Common Vision for a Way Out of the Cyprus Conundrum," *Turkish Policy Quarterly* 15, no. 4 (2017): 29. Ayrıca bakınız, Niyazi Kızılyürek, *Daha Önceleri Nerelerdeydiniz? Düünden Bugüne Kıbrıs*

- Müzakereleri* (Istanbul: Birikim Yayınları, 2009); Niyazi Kızılyürek, “Konfederasyon ve Kaybolan Yıllar”, *Yeni Düzen*, August, 8, 2018, <http://www.yeniduzen.com/konfederasyon-ve-kaybolan-yillar-12764yy.htm>.
- 11 “Arıklı: ‘Asla Federasyon Görüşmeyeceğim. Ben KKTC’yi Tanıtacağım” *Kıbrıs Postası*, 21 Ağustos 2020.
- 12 “Mustafa Akinci Wins Northern Cyprus Presidential Election,” *BBC*, 26 Nisan 2015, <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-32476509>.
- 13 Makarios Drousiotis, “Turkey, Guarantees and the Last Supper,” *Cyprus Mail*, 16 Şubat 2020, <https://cyprus-mail.com/2020/02/16/turkey-guarantees-and-the-last-supper/>.
- 14 Türkiye ile KKTC arasındaki gerilimler ve daha genel olarak toplumların birbirine yönelik algıları hakkında ayrıntılar için bkz. İbrahim Ayberk, Sait Akşit ve Ali Dayıoğlu, “Bir De Facto Devlet Olarak Kuzey Kıbrıs’ta Sivil Toplum: Toplumsal Tepki, Kıbrıs Türk Sendikaları ve Türkiye’yle İlişkiler”, *Uluslararası İlişkiler* 16, no. 64 (2019): 127–44; F. Asli Ergul Jorgensen ve Dilek Latif, “Different than Us? Reciprocal Perceptions of the Societies in Turkey and North Cyprus,” *Mediterranean Politics*, 26 Haziran, 2020, 1–22; “Akinci under Fire from Ankara after Syria Comments,” *Financial Mirror*, 14 Ekim, 2019; “Ankara Slams Turkish Cypriot Leader’s ‘Crimea-Style Annexation’ Remarks,” *Duvar İngilizce*, 2020, <https://www.duvarenglish.com/diplomacy/2020/02/09/ankara-slams-turkish-cypriot-leaders-crimea-style-annexation-remarks/>.
- 15 Son güven arttırıcı önlemlerden bazıları: 2018 sonlarında Aplıç ve Derinya geçiş noktalarının açılması ve elektrik şebekelerinin kalıcı olarak birbirine bağlanması, mobil telefon operatörlerinin her iki tarafta çalışması, tablo ile sesli ve görsel kayıt arşivlerinin değişimi ve 2019’da her iki taraftaki tehlikeli mayın alanların temizlenmesi. Bkz. BM Güvenlik Konseyi, “Genel Sekreterin Kıbrıs’taki İyi Niyet Misyonu Raporu”, S / 2019/883, 14 Kasım 2019; BM Güvenlik Konseyi, “Genel Sekreterin Kıbrıs’taki İyi Niyet Misyonu Raporu”, S / 2019/562, 10 Temmuz 2019.
- 16 “Cumhurbaşkanı ve Bağımsız Cumhurbaşkanı Adayı Akinci, Euronews’e Konuk Olarak Soruları Yanıtladı”, *BRTK*, 7 Eylül 2020, <https://brtk.net/cumhurbaskani-ve-bagimsiz-cumhurbaskani-adayi-akinci-euronews-konuk-olarak-sorulari-yanitladi-degerlendirmelerde-bulundu/>.
- 17 “Cumhurbaşkanı Mustafa Akinci’nin Kişisel Web Sitesi,” 2020, <https://www.mustafaakinci.com/four-dimensional-policies/?lang=en>.
- 18 “Başbakan Tatar: ‘Cumhurbaşkanlığına Aday Olmayacağım’”, *Kıbrıs Postası*, 2019.
- 19 “Ersin Tatar Cephesinden ‘Asla Aday Olmayacağım’ İddiasına Yanıt Geldi”, *Kıbrıs Postası*, 17 Ekim 2019.
- 20 “Ersin Tatar’ın Kişisel Web Sitesi,” 2020, <https://ersintatar.net/kktc-secim-2020/>
- 21 Ibid.
- 22 Mayıs 2019’da Dünya Bankası ve AB tarafından yürütülen son araştırma, Kıbrıslı Türklerin yüzde 60’ından fazlasının uluslararası alanda tanınan iki devletten yana olduğunu göstermiştir. Bu seçeneğin geçen yıl, iki bölge, iki toplumlu federasyon modelinin gerisinde kaldığının altı çizilmelidir. Bkz. Dünya Bankası ve AB, “The Pulse of Reunification: Thinking Behaviorally in Cyprus”.
- 23 “Ersin Tatar’ın Kişisel Web Sitesi”
- 24 “CTP Cumhurbaşkanı Adayı Erhürman Laptada Esnafla Bir Araya Geldi”, *BRTK*, 7 Eylül 2020.
- 25 “Erhürman Seçim Vizyonunu Açıkladı”, *Güncel Kıbrıs*, 8 Eylül 2020, <https://www.guncelkibris.com/erhurman-secim-vizyonunu-acikladi/>.
- 26 Kutlay Erk, “UBP ve HP’nin Keşmekeşler Hükümeti”, *Yeni Düzen*, 18 Temmuz 2020.
- 27 “Özersay: Şartlara Göre Kararlar Şekillenmeli, Toplum Sağlığı Her Şeyden Önemli”, *BRTK*, 7 Eylül 2020, <https://brtk.net/ozersaysartlara-gore-kararlar-sekillenmeli-toplum-sagligi-her-seyden-onemli/>.
- 28 “Kudret Özersay’ın Kişisel Web Sitesi”, 2020, <http://www.kudretozersay.com/>.

- 29 Ibid.
- 30 İki toplumlu teknik komiteler hakkında daha fazla bilgi için bkz. <https://www.kkctb.org/en/technical-committees>
- 31 “Denktaş: Halk Türkiye İle Kavga Etmeyen Ama Her Dedigine de Evet Demeyen Birini İstiyor”, *BRTK*, 11 Eylül 2020.
- 32 BM Güvenlik Konseyi, “Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus,” S/2017/814, 28 Eylül 2017.
- 33 BM Güvenlik Konseyi, “Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus,” S/2020/685, 13 Temmuz 2020, 15. paragraf.
- 34 BM Güvenlik Konseyi, “Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus,” S/2017/814, 28 Eylül 2017.
- 35 Drousiotis, “Turkey, Guarantees and the Last Supper.”
- 36 Dizdaroğlu, *Moving Beyond Soliloquy: Youth Perceptions on Politics, Peace and Inter-Communal Contacts*.
- 37 Olga Demetriou ve Maria Hadjipavlou, “The Impact of Women’s Activism on the Peace Negotiations in Cyprus,” *Nationalism and Ethnic Politics* 24, no. 1 (2018): 50–65.
- 38 Alexandros Lordos, “From Secret Diplomacy to Public Diplomacy: How the Annan Plan Referendum Failure Earned the Cypriot Public a Seat at the Negotiating Table,” *Reunifying Cyprus: The Annan Plan and Beyond* içinde, ed. Andrekos Varnava and Hubert Faustmann (New York: I.B. Tauris, 2009), 163–79; Margaux Pimond et al., “Breaking the Pattern of Deadlock in the Cyprus Peace Process: Lessons Learned from the Security Dialogue Initiative in Cyprus” (Geneva, 2019).
- 39 Mustafa Özbilgehan, “Post-Annan Jenerasyonu ve Siyasi Eğilimleri,” *Yeni Düzen*, 3 Aralık 2019.

İSTANPOL

İSTANBUL
POLİTİK ARAŞTIRMALAR
ENSTİTÜSÜ

www.istanpol.org [istanpolinst](https://twitter.com/istanpolinst) [istanpolinstitute](https://facebook.com/istanpolinstitute)